

Verschenen in A.A.J.J. van Pinxteren e.a. (red.), *Pronkstukken Venlo 650 jaar stad*, Venlo 1993, 14-16 (cat. nr. 4)

Begraven bij Blerick

Aardewerk en metaalvondsten

handgevormd aardewerk, gedraaid aardewerk, munten (zilver en brons) en mantelspelden (brons)

vroege ijzertijd en Romeinse tijd

gevonden in Blerick-Boekend

Leiden, Rijksmuseum van Oudheden, inv. nr. BO 5-8, 9-12, 22, 23, 26-28, Venlo,

Goltziusmuseum inv.nr. 017/780, 017/571, Blerick, Collectie Numan, Blerick, Collectie

Alberts

Inleiding

Aan het eind van de negentiende eeuw stond ritmeester J.Ort vondsten uit Blerick af aan het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Het betrof 'Germaansche Oudheden' die hij daar in de loop van enkele jaren zelf uit de grond haalde en die in verband staan met een grafveld uit de vroege ijzertijd.

Op enkele honderden meters afstand is door oppervlaktevondsten nog een grafveld bekend geraakt dat dateert uit de Romeinse periode. De vondsten van beide grafvelden zijn aanleiding om nader in te gaan op de bewoning ter plekke.

Een grafveld uit de vroege ijzertijd

In 1879, 1880 en 1882 werd aardewerk uit Blerick naar het Rijksmuseum te Leiden overgebracht.⁽¹⁾ Het was slechts een klein gedeelte van de 50 urnen van deze plaats die door Ort waren verworven. Ze waren ten noorden en ten zuiden van 'wachthuis nr.6 van de Venlo-Eindhovensche spoorbaan' aangetroffen (Fig.1: A) op een terrein dat werd aangeduid als 'op den Romer' bij Blerick.

De urnen behoren tot een grafveld dat in gebruik was gedurende de vroege ijzertijd (750-550 voor Christus). Volgens Ort bevatte elke grafheuvel één urn. Van een aantal urnen wordt vermeld dat ze gevuld waren met beenderen en soms bevond zich in een grote urn nog een kleiner potje. Enkele malen werden stukjes (verbrand) brons (Fig.2: 6) en mantelspelden (fibulae) aangetroffen.

Het aardewerk werd in veldbrandovens gebakken en is handgevormd. Vijf urnen behoren tot de zogenaamde *Harpstedt*-urnen (Fig.2: 1 & 4; fig.3: 2-4). De onderzijde van deze urnen is doorgaans besmeten met klei en op de rand zijn soms vingertopindrukken zichtbaar. Drie *schrâghals*-urnen (Fig.2: 2, 3 & 5), waaronder een klein model, dateren eveneens uit de vroege ijzertijd. Vier kleinere vormen werden naast of in een urn in het graf meegegeven. Dit geldt in elk geval voor de zogenaamde eierbeker (Fig. 3: 1) en een kleine *schrâghals*-urn (Fig.2: 5).

De doden werden bijgezet in het centrum van een grafheuvel, meestal met een diameter van enkele meters. Van deze heuvel rest doorgaans alleen een kringgreppel. Aan het einde van de late Bronstijd (omstreeks 800 voor Christus), treedt er een aantal veranderingen op in het begrafenisritueel. In het Maas-Rijngebied werden toen steeds vaker ijzeren zwaarden meegegeven. De begrafenispraktijk blijft echter eenvormig, hetgeen wijst op een egalitaire maatschappij. Toch was er binnen de gemeenschappen die het Maas- en Rijnval bewoonden, een kleine machtige elite. Deze is herkenbaar in een aantal statusgraven waarbij uit de meegegeven bronzen emmers en ketels blijkt dat men connecties bezat met gemeenschappen uit Midden- en Zuid-Europa.

Een grafveld kon door meerdere nederzettingen worden gebruikt. Een nederzetting die bij het grafveld in Blerick hoorde, lag er waarschijnlijk iets ten zuiden van. Op enkele honderden meters afstand werden tijdens egalisatiewerkzaamheden in 1992 archeologische waarnemingen verricht.⁽²⁾ Hierbij werden tenminste vier (3-en 2-schepige) huisplattengronden herkend en enkele vondsten uit een afvalkuil geborgen (Fig. 1: B). Enkele losse sporen duiden wellicht op voorraadgebouwtjes. Overigens verplaatsten de bewoners hun nederzettingen vaak binnen enkele generaties. De aanleiding was vaak gelegen in het feit dat akkers intensief werden gebruikt en bemesting nog niet werd toegepast. Hierdoor moest men steeds weer nieuwe gronden in cultuur brengen en bouwde men op enige afstand nieuwe boerderijen. De bewoners van de boerderijen leefden van de landbouw en veeteelt. Vee kon in het Maasdal grazen en de akkers zullen in de onmiddellijke omgeving hebben gelegen.

Een grafveld uit de Romeinse tijd

Nabij het Galgenven worden al sinds het begin van deze eeuw Romeinse vondsten gedaan. Enkele daarvan zijn via diverse verzamelaars in het Goltziumuseum terechtgekomen.⁽³⁾ Behalve aardewerk is ook een groot aantal metaalvondsten bekend. Daaronder bevinden zich munten, mantelspelden (fibulae) en ook een punt van een zwaardschede.

De datering van het grafveld is door deze vondsten globaal mogelijk. De oudste vondsten kunnen in de vroeg-Romeinse periode (10-70 na Christus) worden gedateerd. Het betreft scharnierfibulae, ogenfibulae en boogfibulae. Handgevormd aardewerk kan het grafveld mogelijk al in de late ijzertijd dateren. Twee denarii, een van Augustus en een Republikeinse munt, kunnen ons weinig vertellen over de datering omdat ze voor een groot deel nog na de eerste eeuw na Christus bleven circuleren. Dat op een grafveld zilvergeld werd gevonden, is vrij uitzonderlijk. Onder de gevonden munten vallen verder twee imitaties op. Het betreft een gegoten munt van Augustus waarbij het gietkanaal nog duidelijk is te zien. De andere betreft een munt van Traianus met een ijzeren kern. Verder zijn er bronzen munten gevonden die dateren van keizer Domitianus (81-96) tot Marcus Aurelius (161-180).⁽⁴⁾

De begrafenispraktijk bestond evenals in de ijzertijd uit crematie. Het bijzetten van de as en bijgiften gebeurde in een grafkuil. Hoe een graf bovengronds herkenbaar was, is archeologisch moeilijk vast te stellen. Het kon worden voorzien van een kleine grafheuvel (zoals in de vroege ijzertijd). Er zijn ook grafstenen met inscripties bekend maar die zullen op het platteland zeldzaam zijn geweest.

Het aardewerk dat werd meegegeven kwam voor een deel uit Venlo.⁽⁵⁾ Een pot (Fig. 4: 1) lijkt hier speciaal te zijn vervaardigd en versierd voor het begrafenisgebruik. Hoewel men in Venlo ook rookschaaltjes produceerde, zijn die niet bekend van dit grafveld. Rookschaaltjes, maar ook olielampjes, maakten deel uit van de 'meer geromaniseerde'

begravenispraktijk. Op het platteland drongen de Romeinse gewoonten echter minder snel door. (6)

De crematieresten konden in een pot of een ander omhulsel (een doek of een kistje) worden bijgezet. Lang niet alle graven werden voorzien van bijgiften zoals serviesgoed, munten, en gereedschap.

De mensen die hier hun doden bijzetten woonden vlakbij. Zowel ten noordoosten als ten zuidoosten van het grafveld bevond zich een nederzetting (Fig. 1). Deze bestonden, net als in de vroege ijzertijd, houten boerderijen. De nederzetting kan in de tweede eeuw niet los worden gezien van de villa Hout-Blerick. Het is zeer goed mogelijk dat een deel van de bewoners periodiek werkte voor dit grote landbouwbedrijf. De villa en daarmee indirect de nederzetting bij Blerick ging daardoor deel uitmaken van een marktgericht productiesysteem.

Archeologische vondsten vertellen ons in de eerste plaats iets over de materiële cultuur. De vondsten van de twee grafvelden laten daarin enkele verschuivingen zien die samenhangen met sociaal-economische ontwikkelingen. Tot het begin van onze jaartelling maakte de nederzetting bij Blerick deel uit van relatief kleine politieke eenheid. Dit veranderde met de komst van de Romeinen toen men deel ging uitmaken van het Romeinse rijk. De sociale verschillen worden dan beter zichtbaar mede doordat de materiële cultuur meer variatie kende. Economische contacten werden wijdvertakter en de handel in natura werd voor een deel overgenomen door muntgeld. De ontwikkeling van de technologie wordt weerspiegeld in de overgang van handgevoemd naar gedraaid aardewerk en Romeinse mantelspelden wijzen op de invloed van de Romeinse kledingwijze.

Literatuur

N. Roymans, 'Late Urnfield Societies in the Northwest European Plain and the expanding networks of Central European Hallstatt Groups', *Images of the past. Studies on ancient societies in Northwestern Europe*, N.Roymans/F.Theuws (eds.), Amsterdam 1992, 9-90

J.K. Haalebos, *Het grafveld Nijmegen-Hatert. Een begravenisplaats uit de eerste drie eeuwen na Chr. op het platteland bij Noviomagus Batavorum*, Beschrijving van de verzamelingen in het Provinciaal Museum G.M. Kam te Nijmegen, Nijmegen 1990

W. Hupperetz, 'Landesaufname' nabij de Boekend door W. Alberts, J. Gubbels en J. Numan. Inventarisatie collectie Provinciaal-Romeinse archeologie I, Intern verslag Goltziusmuseum Venlo 1992

J.A. Ort, Plaatsen in de gemeente Blerick (limburg) waar vóór-geschiedkundige, Germaansche en Romeinsche voorwerpen zijn gevonden *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Duché de Limbourg* 19 (1882), 451-462

J. Schatorjé, Oud ijzer bij de 'Romer' *Archeologie in Limburg* 39 (1989), 180-183

Bijschriften

Fig.1 De ligging van de grafvelden (A/C) en de nederzettingen (B/D) nabij 'de Romer'.

(Tek. W.Hupperetz)

Fig.2 Aardewerk uit de vroege ijzertijd gevonden nabij 'de Romer' (schaal 1:4).

(Tek. W.Hupperetz)

Fig.3 Aardewerk en brons uit de vroege ijzertijd gevonden nabij 'de Romer' (schaal 1:4).

(Tek. W.Hupperetz)

Fig.4 Romeins aardewerk van het grafveld Galgenven, gemaakt in Venlo (schaal 1:4)

(Tek. W.Hupperetz)

Noten

1. Ort 1882; Inventarisboek RMO 11, p.35, 62; 12, p.74
2. Mondelinge mededeling Drs. J. Schotten en W. Alberts; de vondsten bevinden zich tijdelijk in het depot van de Stichting Archeologisch Onderzoek Venlo.
3. Het betreft de collectie van Keus en Driessens; verder bevinden zich een groot aantal vondsten in de collecties Alberts, Gubbels en Numan (zie Hupperetz 1992).
4. Met dank aan R.Reijnen (Nijmegen) voor de determinatie van enkele munten.
5. Zie deze bundel
6. Haalebos, Het grafveld van Nijmegen-Hatert, 202